
Иванка МАРКОВИЋ¹

Трговина људима као облик организованог криминалитета

Trafficking In Human Beings as A Form Of An Organized Criminal Activity

---

Сажетак

Аутор у раду наглашава да је трговина људима, као специфичан облик криминалитета, данас једна од врхунских тема којом се баве не само правосудне структуре, криминолози и социолози, већ и јавност и медији, односно средства масовне комуникације. Ријеч је заправо о виду углавном организованог криминалитета са најразличитијим националним и транснационалним садржајима и карактеристикама. Овај феномен по својој природи, техници вршења, циљевима који се њиме желе постићи и својим вишеструко негативним импликацијама, нарочито на плану заштите људских права, представља супранационалну и супрадржавну негативну социјалну појаву, јер тангира савјест и хумана осјећања сваког човјека, цијелог човјечанства, без обзира на њихову расну, националну, полну, државну, географску, религијску, политичку или другу припадност или опредјељеност. Стога не зачуђује чињеница да је овом проблему посвећена значајна активност међународне заједнице која је резултирала доношењем низа конвенција, резолуција, декларација и препорука којима се регулишу питања превенције и сузбијања ове негативне друштвене појаве.

С обзиром да је трговина људима евидентна и на простору БиХ, те да обавеза инкриминисања свих облика понашања која се могу подвести под појам трговине људима

---

¹ Доц. др, Правни факултет, Бања Лука

произилази из потписаних конвенција, аутор наглашава да је Кривични законик РС још 2000. године унио инкриминацију «трговина људима ради вршења проституције». Овом инкриминацијом је обухваћена само трговина људима која подразумева сексуалну експлоатацију пасивног субјекта. Међутим, КЗ БиХ који је ступио на снагу 01.03. 2003. садржи неколико кривичних дјела којима се обухватају сва понашања која су међународним конвенцијама обухваћена појмом трговине људима.

И на крају аутор истиче да је трговина људима један од најдрастичнијих облика кршења људских права и слобода који захтијева енергичне захвате државе на политичком и законодавном плану и у сфери развоја специјализованих тијела и структура државних органа за борбу против овог облика криминалитета.

1. Уводна разматрања

Трговина људима представља такав облик организованог криминалитета који у савременом друштву карактерише изузетна експанзија, динамика, организованост и транснационална повезаност. Заправо, може се рећи да трговина људима по својој природи, циљевима који се желе постићи и својим вишеструко негативним импликацијама, нарочито на плану заштите људских права, представља супранационалну негативну социјалну појаву, јер тангира савјест и хумана осјећања сваког ђовјека, цијелог, човјећанства свих људи без обзира на њихову расну, националну, полну, државну, географску, религијску, политичку, идеолошку или другу припадност или оприједељеност

То је разлог да је последња деценија прошлог вијека обиљежена многобројним конференцијама и састанцима, како на европском тако и на међународном нивоу, који су резултирали доношењем значајних конвенција, резолуција, декларација, препорука и протокола, којима се апсолутно забрањује трговина људима, а поготово трговина женама и дјецом.²

---

² Опширније о томе видите код Н. Мрвић-Петровић: Остварење међународноправних стандарда у области спречавања трговине људским

Проблемом трговине људима од 1991. године интензивније се бави и Организација за европску безбједност и сарадњу (ОЕБС) у чијем оквиру дјелује и посебан *Биро за демократске институције и људска права* (ODIHR), који је 1999. године донио Основни извјештај о трговини људским бићима. На основу њега Скупштина ОЕБС-а је 10. јула 1999. усвојила тзв. Петерсбуршку декларацију (*Resolution on Trafficking in Women and Children*) којом су се државе чланице обавезале да донесу неопходно законодавство и примијене одговарајуће мјере против организатора трговине људима, и да унаприједи заштиту жртава трговине људима (чл. 9.).³

У циљу потпунијег регулисања трговине људским бићима донијет је и Приједлог Оквирне одлуке Комисије Европске уније о борби против трговине људским бићима 2001/0024 (ЦНС) од 22. јануара 2001. године која прави разлику између два основна облика трговине људима, односно трговине људима за потребе *радне експлоатације* и трговине људима у циљу *сексуалне експлоатације*.

Под радном експлоатацијом се подразумијева кршење стандарда који се односе на услове за рад, зараду, здравствено осигурање и безбједност, а под сексуалном експлоатацијом коришћење за вршење проституције, порнографске представе или производњу порнографског материјала. Интересантно је напоменути да овај документ од држава захтијева прописивање ефикасних, сразмјерних и одговарајућих казни, при чему се сугерише да *казна*

бићима у босанско-херцеговачком законодавству, Правни савјетник, бр. 3/2003, стр. 25-37.

³ Слиједеће године Генерална скупштина ОЕБС-а је потврдила претходну резолуцију новом тзв. Букурешком декларацијом која је у већој мјери усмјерена на јачање демократије и међусобне сарадње у спречавању трговине људима. Значајно је напоменути да Биро за демократске институције и људска права (ODIHR) у оквиру ОЕБС-а разрађује стратегије за примјену одговарајућих међународноправних стандарда у спречавању организованог криминала и трговине људским бићима те да је у његовој организацији одржан састанак у Бечу 18. септембра 2000. године на којем је донијет План акције против трговине људским бићима. Овај план се примјењује од 16. марта 2001. године и њиме су обухваћени Босна и Херцеговина, Бугарска, Хрватска, СР Југославија (Србија, Црна Гора и Косово), Македонија, Молдавија, Румунија. Њиме је предвиђено организовање посебних националних рефералних система, оснивање склоништа за жртве трговине, те сарадња у примјени програма повратка и реинтеграције жртава. Опширније о овоме видите код Н. Мрвић-Петровић, оп. цит. стр. 30.

*лишења слободе не би требало да буде краћа од 6 година, односно од 10 година уколико је кривично дјело учињено под отежавајућим околностима.*⁴

Трговина људима, а посебно трговина женама ради вршења проституције представља проблем који је посљедних година постао изузетно актуелан и на просторима Босне и Херцеговине, као и у другим државама чланицама бивше СФРЈ. Наиме отварање државних граница, прелазак на тржишну економију, повећање незапослености и сиромаштва, распад државне структуре, смањење контроле кретања у неким дијеловима Европе, посебно у централној и источној Европи, створили су повољне услове за развој илегалне трговине, а посебно трговине људским бићима у сврху сексуалног искориштавања и на просторима наше државе. С тим у вези напомињемо да се Босна и Херцеговина, као земља транзита и дестинације жртава трговине људима, нашла на списку 19 земаља које је америчка администрација означила као државе чија руководства нису уложила довољно напора у заустављању трговине људима.⁵ Поред тога у Извјештају заједничког пројекта о трговини људима Мисије уједињених нација у БиХ и Канцеларије високог комесеријата за људска права, из маја 2000. године, трговина људима је означена као један од најозбиљнијих облика кршења људских права у БиХ. Као посебан проблем истиче се чињеница да се депортација страних жена проводи на локалном нивоу, те се догађа да се депортација завршава на протеривању из једног кантона у други, што омогућује обнављање трговине женама.⁶ Према расположивим подацима практично дјеловање Бироа UNHCR-а, који примјењује посебан програм спречавања трговине људима, отежано је легислативним рјешењима, посебно конституционалним којима је предвиђена компликована подјела територије на два ентитета и посебан кантон Брчко, порозним границама на којима не постоји довољно обучена и мотивисана гранична полиција, као и чињеницом да страни мигранти који доспјевају на подручје

⁴ Опширније о овоме видјети код С. Ћопић, В. Николић-Ристановић: Кривично дело трговине људским бићима - међународни документи, савремена законска решења и Кривични закон СР Југославије, Темида, часопис о виктимизацији, људским правима и роду, бр. 1., година 5. април 2002., стр. 38.

⁵ Наведено према Н. Мрвић-Петровић, оп. цит. стр. 26.

⁶ Видите Trafficking in human beings in Bosnia and Herzegovina, A summary report of the joint trafficking project of the UN mission in Bosnia-Herzegovina and the Office of the high commissioner for human rights, may 2000.

БиХ остварују контакт са локалним властима а да ријетко имају директног контакта са UNHCR-ом. Као посебан проблем се истиче чињеница да у оба ентитета и у кантону Брчко нема посебног административног тијела задуженог за питање миграције и одобрења права азила.⁷

2. Међународноправна регулатива «трговине људима»

Као што је у претходном излагању речено, трговина људским бићима је током двадесетог вијека регулисана у многим међународним документима. Међутим, први међународно обавезујући акт који се експлицитно бави *трговином људским бићима као обликом организованог криминалитета* јесте Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и дјецом, који допуњава Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала од 15. новембра 2000. године. Сврха овог Протокола јесте спречавање и борба против трговине људима, заштита и помоћ жртвама те трговине и унапређивање сарадње међу државама потписницама како би се остварили ови циљеви.⁸

Посебан значај овог Протокола произилази из чињенице да је њиме одређена и прва законски обавезујућа, *међународна дефиниција трговине људима*. Наиме, одредбом члана 3. тачка а., трговина људским бићима дефинисана је као «регрутовање, транспорт, трансфер, скривање/пружање уточишта или прихват лица, путем пријетње или употребом силе или других облика принуде, отмице, преваре, обмане, злоупотребе власти или стања угрожености, давања или примања новца или бенефиција за добијање пристанка лица које има контролу над неким другим лицем, у сврху експлоатације. Експлоатација укључује, и у најмањој мјери, искориштавање проституције других или друге облике сексуалног искориштавања, присилни рад или услуге, ропство или праксу сличну ропству, покорност или одузимање органа». У одредби се даље истиче да је пристанак жртве трговине људима на намјеравану експлоатацију изнијету у претходној тачки овог члана без значаја у случајевима у којима је кориштена било

⁷ UNHCR Office – report on 15. march 2002., The interface between migration and asylum in Bosnia and Herzegovina, www.jha.ac/articles/u044.htm.

⁸ Члан 2. Протокола садржи одредбе о сврси Протокола.

која мјера изнијета у тачки (а). Pored toga, pod trgovinom qudskim бијима podrazumiјева се перутовање, транспорт, трансфер, скривање или прихват дјетета, односно лица млађег од осамнаест година, ради експлоатације, чак и ако не обухвата било које од средстава наведених под тачком (а).

9

Дакле, у питању је једна савремена дефиниција трговине људима која се не ограничава само на сексуалну експлоатацију већ обухвата и друге облике експлоатације. подраумијевајући под жртвом трговине људима лица и женског и мушког пола.¹⁰

Дефинисањем појма трговине људима учињен је први корак ка усклађивању националних законодавстава у регулисању овог облика организованог криминалитета. Наведена констатација произилази из одредбе члана 5. став 1. Протокола којом је предвиђена обавеза држава потписница да усвоје законске и друге мјере које су потребне да се установи као кривично дјело понашање предвиђено у члану 3. овог Протокола, када је учињено са намјером. Поред тога. државе су дужне да усвоје законске и друге мјере које су потребне да се као кривично дјело установи покушај извршења кривичног дјела утврђеног у складу са ставом 1. овог члана, затим саучесништво у таквом кривичном дјелу као и организовање или наређивање другим лицима да изврше наведено кривично дјело.¹¹

Други дио Протокола за превенцију, спречавање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и дјецом, посвећен је питањима заштите жртава нелегалне трговине људима. С обзиром да се ради о таквом облику криминалитета којим се повређују или угрожавају скоро сва основна људска права и слободе човјека, Протокол је предвидио већи број обавеза које су државе потписнице дужне извршити да би се обезбиједила помоћ жртвама

⁹ Видите чл. 3 Протокола, Службени гласник БиХ, Међународни уговори, бр. 3/2002., стр. 67.

¹⁰ Већи број докумената против трговине људима, која су усвојили ОЕБС, Савјет Европе Европска унија, користи уске дефиниције у односу на дефиницију овог Протокола. Већина њих фокусира се само на трговину женама ради сексуалне експлоатације. В. Angelika Kartusch: Приручник за ревизију законске регулативе против трговине људима са посебним освртом на регион Пакта за стабилност југоисточне Европе, Институт за људска права «Ludwig Boltzmann», Беч, 2001, стр. 48.

¹¹ Видите члан 5. став 2. Протокола.

трговине људима и њихова заштита. Тако нпр. државе су дужне да у одговарајућим случајевима и у мјери у којој је могуће на основу домаћих законских прописа, *штите приватност и идентитет жртава* нелегалне трговине људима, укључујући и *повјерљиво вођење законских поступака* који се односе на трговину људима. Поред тога, државе су дужне да *обезбиједи мјере* којима ће се жртвама нелегалне трговине људима *пружати информације* о релевантним судским и административним поступцима, као и помоћ која ће омогућити да њихова становишта и интереси буду изнесени и размотрени у појединим фазама кривичног поступка против починилаца кривичног дјела, на начин који неће утицати на право одбране. Протоколом је предвиђена и обавеза држава да размотре спровођење мјера којима треба да се *обезбиједи физички, психички и социјални опоравак жртава* нелегалне трговине људима, међу којима се посебно истиче обезбјеђивање одговарајућег смјештаја, обезбјеђивање савјетовања и информисања о њиховим законским правима, на језику који жртва добро разумије, обезбјеђивање љекарске, психолошке и материјалне помоћи као и обезбјеђивање запослења, могућности образовања и обуке. При реализацији наведених обавеза државе су дужне узети у обзир године старости, пол и посебне потребе жртава, нарочито посебне потребе дјецe, укључујући и одговарајуће становање, образовање и бригу о њима. И на крају, државе су дужне да обезбиједи физичку безбједност жртава нелегалне трговине људима док су оне на њеној територији, те да у свој правни систем уграде мјере које жртвама нелегалне трговине људима пружају могућност добијања надокнаде на име претрпјене штете.¹²

Имајући у виду чињеницу да су жртве трговине људима након повратка у матичну државу често изложене *секундарној виктимизацији*, Протоколом је предвиђено да ће свака држава потписница размотрити усвајање законских или других одговарајућих мјера које жртвама нелегалне трговине људима дозвољавају да на њеној територији остану привремено или стално, у одређеним случајевима.¹³ Кад је у питању поступак репатријације жртава нелегалне трговине људима, Протоколом је предвиђена обавеза државе потписнице чији је држављанин жртва трговине људима да омогући повратак тог лица без непотребног и неоправданог

¹² Видите члан 6. Протокола.

¹³ Видите одредбу члана 7. Протокола.

одлагања. Репатријација жртве трговине људима треба бити, по могућности добровољна и спроведена уз дужну бригу о безбједности тог лица.¹⁴

Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и дјецом, предвиђене су и одговарајуће обавезе држава потписница које се односе на успостављање опсежне политике, програма и других мјера усмјерених на спечавање нелегалне трговине људима и борбе против ње и ради заштите жртава трговине људима од поновне виктимизације.¹⁵ Да би превенција и сузбијање овог облика организованог криминалитета на међународном нивоу дала позитивне резултате, предвиђена је и обавеза држава потписница да врше међусобну размјену информација и обуку људи који раде на спровођењу закона, усељењу и спровођењу превентивних мјера.¹⁶

3. «Трговине људима» у законодавству БиХ

Потписивањем и ратификацијом Конвенције УН против транснационалног организованог криминала и Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и дјецом,¹⁷ Босна и Херцеговина је преузела обавезу да своје национално законодавство усклади са одредбама ових докумената. Значајан корак у том правцу учињен је доношењем Кривичног закона Босне и Херцеговине¹⁸ који у оквиру групе кривичних дјела против човјечности и вриједности заштићених међународним правом, предвиђа неколико кривичних дјела која се у својој укупности односе на овај облик организованог криминалитета. То су: кривично дјело заснивања ропског односа и превоз особа у ропском односу (чл.185.), трговина људима (чл. 186), међународно врбовање ради проституције (чл. 187.) и незаконито ускраћивање идентификацијских докумената (чл. 188.).

¹⁴ Видите члан 8. Протокола.

¹⁵ Видите члан 9. Протокола.

¹⁶ Видите члан 10. Протокола.

¹⁷ Босна и Херцеговина је потписала Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала и Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и дјецом. 13. децембра 2000. године у Палерму. Предсједништво БиХ ратификовало је ове документе одлуком која је ступила на снагу 27. марта 2002. године.

¹⁸ Кривични закон Босне и Херцеговине је објављен у Службеном гласнику БиХ, број 3/03 од 10.02.2003.године, а ступио је на снагу 01.03.2003. године.

На првом мјесту треба споменути *инкриминацију трговина људима*, која представља сасвим ново кривично дјело које до сада није постојало у законодавству БиХ. Према законској дефиницији, *основни облик дјела* односи се на оног «ко учествује у врбовању, пребацивању, давању уточишта или прихвату лица, пријетећи или користећи силу или друге облике принуде, отмицу, превару, обману, злоупотребу власти или туђе немоћи, или давање или примање исплата или повластица, како би се прибавио пристанак особе која контролише другу особу, у циљу експлоатације особе». Предвиђена казна је затвор од једне до десет година. *Тежи облици дјела* постоје ако је дјело учињено према малољетнику и ако је учинилац организовао групу људи са циљем извршења наведених дјела. У првом случају предвиђена је казна затвора најмање пет година, а у другом казна затвора у најмањем трајању десет година или дуготрајни затвор.

Посебним ставом законодавац је предвидио казну затвора од шест мјесеци до пег година за оног ко нехатно олакша извршење кривичног дјела из става 1. до става 3. овог члана. С обзиром да се ради о изузетно значајном облику организованог криминала, криминалнополитичку оправданост овако постављене зоне кажњивости није потребно посебно образлагати. Међутим, иако је јасно да је интенција законодавца да оваквом одредбом предвиди кривичну одговорност и за оног учиниоца који нехатно учествује у извршењу овог облика организованог криминала, сама формулација ове одредбе није најјаснија и оставља одређене дилеме у вези са њеним тумачењем односно са утврђивањем њеног смисла. Заправо, поставља се питање шта значи синтагма «*нехатно олакша*», односно шта се подразумијева под нехатним олакшавањем организовања групе људи са циљем извршења овог кривичног дјела?

Логичким и семантичким тумачењем може се доћи до закључка да се појам «олакша» тумачи заправо у вези са *помагањем као обликом саучесништва*. Међутим, чињеница је да кривична одговорност за помагање постоји само онда када је оно предузето умишљајно, а не и нехатно. Поред тога радња организовања групе са циљем извршења било којег кривичног дјела предпоставља такво поступање учиниоца које је свјесно и вољно, и ео ipso имплицира умишљај, а не и нехат као облик виности. То значи да се овдје ради о једном прилично неспретном легислативном рјешењу. Наведени

циљ, односно, проширивање зоне кажњивости могло се постићи и једним адекватнијим легислативно техничким рјешењем, односно одредбом која би предвиђала кажњавање за нехатно извршење кривичног дјела из става 1. и 2. овог члана. Таквим рјешењем, које је и уобичајено у нашем законодавству, обезбједила би се правилнија примјена ове инкриминације.

Једно од битних обиљежја ове инкриминације јесте и захтјев да се наведене радње извршења врше у циљу експлоатације пасивног субјекта. Стога је законодавац, у циљу правилне примјене и тумачења овог појма, нагласио да експлоатација у смислу ове инкриминације посебно укључује искориштавање других путем проституције или других облика сексуалне експлоатације, принудни рад или пружање услуга, ропство или поступке сличне ропству, служење под принудом или уклањање органа ради трансплантације.

Оправданост прописивања ове инкриминације је неспорна и не заснива се само на формалној обавези која је настала за БиХ потписивањем и ратификацијом наведеног Протокола, већ првенствено произилази из значаја добара и вриједности које се њоме штите. Међутим, приликом њеног формулисања, прилично неспретно су интерпретирани поједини дијелови Протокола, тако да је диспозиција дјела у неким својим дијеловима нејасна што може изазвати потешкоће у њеној практичној примјени. Поред тога, ова инкриминација није у потпуности усклађена са дефиницијом трговине људима из наведеног Протокола, јер не обухвата случајеве регрутовања, транспорта, трансфера, скривања или примања дјетета ради експлоатације који нису праћени употребом средстава који су наведени у основном облику дјела. Тиме је учињен значајан пропуст у кривичноправној заштити дјеце од овог облика организованог криминалитета.

Заснивање ропског односа и превоз особа у ропском односу је кривично дјело којим се инкриминише заснивање ропског или њему сличног односа. Према међународним документима, под појмом ропског односа подразумијева се стање или положај лица над којим се врше сва или нека овлашћења која проистичу из права својине а под односом који је сличан ропству подразумијева се нпр. ропство због дуга, кметство, продаја женског лица од стране родитеља

ради удаје, продаја или уступање без накнаде малољетног лица од стране родитеља или старатеља ради његовог експлоатисања и сл.¹⁹

Основним обликом дјела предвиђена је казна затвора од једне до десет година за оног ко, кршећи правила међународног права, стави другог у ропски или њему сличан однос или га држи у таквом односу, купи, прода, преда другој особи или посредује у куповини, продаји или предаји такве особе или подстрекава другог да прода своју слободу или слободу особе коју издржава или се о њој стара. С обзиром на радњу извршења, кривично дјело се може манифестовати као: а) стављање другог у ропски однос или њему сличан однос, б) држање другог у таквом односу, в) куповина, продаја или предаја лица које се ставља у ропски или њему сличан однос, г) посредовање у тој куповини, продаји или предаји, и најзад д) подстрекавање другог да прода своју слободу или слободу лица које издржава или се о њему стара.

Тежи облик дјела постоји ако учинилац, кршећи правила међународног права купи, прода, преда другој особи или посредује у куповини, продаји или предаји дјетета или малољетника ради усвајања, трансплантације органа, експлоатације радом или у друге противправне сврхе. За овај облик дјела предвиђена је казна затвора најмање пет година.

Лакши облик дјела предвиђен је у ставу 3. и обухвата оне случајеве када неко лице, кршећи правила међународног права, превози лица која се налазе у ропском или њему сличном односу. Дакле, неопходан услов за примјену овог облика инкриминације јесте да извршилац зна да се лица која превози налазе у ропском или њему сличном односу.

Када је у питању *кривична одговорност* учиниоца дјела треба рећи да законодавац није предвидио нехатно извршење овог кривичног дјела, тако да ће учинилац одговорати само онда ако је поступао умишљајно. Мислим да овакво рјешење не одговара захтјевима криминалне политике везане за борбу

---

¹⁹ Видите Конвенцију о ропству из 1926. године и Допунску конвенцију о укидању ропства, трговине робљем и институција и праксе сличне ропству из 1956. године, објављене у Зборнику докумената о правима човека «Права човека» уредника Владана Василијевића, Београд, Земун: «Прометеј», 1991. године

против овог вида организованог криминала, поготово ако се има у виду значај добара која се штите овом инкриминацијом. Стога би законодавац, *de lege ferenda*, требао размислити о проширивању зоне кажњивости и на нехатно извршење овог деликта.

Имајући у виду чињеницу да се трговина људима најчешће предузима управо у циљу сексуалне експлоатације, тачније ради вршења проституције, законодавац је у оквиру ове групе кривичних дјела предвидио посебно кривично дјело под називом *међународно врбовање ради проституције*. Основни облик дјела обухвата врбовање, намамљивање или навођење другог на пружање сексуалних услуга ради зараде у некој држави, изузимајући државу у којој та особа има пребивалиште или чији је држављанин. Предвиђена казна је затвор од шест мјесеци до пет година.

Други облик дјела постоји у случају када учинилац уз кориштење силе или под пријетњом силе или преваром, присиљава или наводи другог на одлазак у државу у којој нема пребивалиште или чије није држављанин, ради пружања сексуалних услуга за новац. И за овај облик дјела предвиђена је казна затвора у трајању од шест мјесеци до пет година. Међутим, мислим да је иста казнена политика за ова два облика дјела неприхватљива јер су у питању облици дјела који су различити и по степену друштвене опасности и по тежини повреде заштићеног добра, те да је законодавац за други облик дјела требао предвидјети строжију казну. Ово стога што у првом случају имамо инкриминацију која искључује примјену силе или пријетње силом и готово да претпоставља добровољан пристанак пасивног субјекта, док у другом случају учинилац користи силу, пријетњу силом или превару да би пасивног субјекта присилио или навео на одлазак у државу у којој нема пребивалиште или чији није држављанин ради пружања сексуалних услуга за новац.

Уколико се као пасивни субјекат јавља дијете или малољетник, постојаће *квалификовни облик дјела* са предвиђеном казном затвора у трајању од једне до десет година.

У инкриминацији се истиче да околност да се пасивни субјекат већ бавио проституцијом не утиче на постојање дјела.

Из законске формулације дјела произилази да *пасивни субјекат* може бити само оно лице које нема пребивалиште на подручју Босне и Херцеговине, односно које није њен држављанин. Тиме је за прво истакнута међународна димензија, односно елемент овог кривичног дјела, што га и чини дјелом чија регулатива спада у надлежност Босне и Херцеговине. Стога је ентитетским кривичним законима предвиђено кривично дјело «трговина људима ради вршења проституције» које се односи на тзв. «унутрашњу трговину», и које обухвата случајеве у којима се као пасивни субјекат јављају лица која имају пребивалиште на подручју Босне и Херцеговине или су држављани Босне и Херцеговине.

Посебна инкриминација која се такође односи на трговину људима као облик организованог криминалитета јесте и *незаконито ускраћивање идентификацијских докумената* (чл. 188.) којом се предвиђа казна затвора од шест мјесеци до пет година за оног ко незаконито ускрати другом његова идентификацијска документа или пасош. Наведено кривично дјело треба тумачити и примјењивати само у контексту кривичноправне регулативе трговине људима као облика организованог криминалитета. Из тога произилази да би се ситуације у којима би извршилац одузео пасош или неки други идентификацијски документ, а не ради се о трговини људима, требале подводити под кривично дјело противправно лишење слободе из групе кривичних дјела против слобода и права грађана која је регулисана ентитетским кривичним законом.

На крају треба рећи да је јасно да је законодавац регулативу наведених инкриминација настојао саобразити стандардима и нормама међународног права, како би наше законодавство учинио комплементарним са законодавством развијених европских земаља у заштити од овог веома распрострањеног и опасног вида организованог криминала који не познаје националне границе. С обзиром да се ради о таквим инкриминацијама које још није верификовала наша судска пракса, тешко је у овом тренутку говорити о њиховој валидности.

Међутим, већ сада се може са сигурношћу рећи да ће велике проблеме у њиховој практичној примјени представљати питање њиховог међусобног односа, нпр. између кривичног дјела трговине људима и кривичног дјела заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу. Ништа мање није

значајно ни питање међусобног односа између ових и кривичног дјела међународно врбовање ради проституције, као ни питање тумачења појединих обиљежја ових инкриминација. Све ово указује на чињеницу да је питање кривичноправне регулативе трговине људима и њихове практичне примјене изузетно сложено, те захтијева њихово стално преиспитивање у контексту компаративних рјешења, како на легислативном нивоу тако и у дијелу њихове практичне примјене у пракси других земаља које познају ова кривична дјела.

4. Завршна разматрања

На крају разматрања проблематике трговине људима као облика организованог криминала треба рећи да ефикасна борба против трговине људским бићима, поред адекватне кривичноправне регулативе, захтијева и адекватну законску регулативу и у неким другим областима правног система. Ту на првом мјесту мислимо на имиграционе законе и политику у земљама дестинације, односно законе и политику везану за рад миграната, миграцију и проституцију.

С тим увези напомињемо да је Министарски савјет Европске уније оцијенио да је легална миграција најзначајнија превентива трговине људима. С тим у вези Оквирном одлуком Комисије о општој политици против илегалне имиграције из 2001. године предложено је да се, у оквиру мјера за спречавање илегалне миграције, примјењује издавање дозвола краткотрајног боравка жртвама трговине људима које пристану да сарађују са полицијом, тужилаштвом и судом у току кривичног поступка спроведеног против организатора и других учесника у трговини. 11. фебруара 2002. године донијет је предлог посебне Директиве о краткотрајној дозволи боравка жртвама илегалне миграције или трговине људима које пристану на сарадњу са државним властима. Међутим, да би се осигурала сарадња жртва трговине људима са правосудним органима неопходно је обезбиједити им материјалну и моралну помоћ. У вези с тим треба рећи да је на нивоу БиХ ступио на снагу Закон о заштити свједока у кривичном поступку, којим су регулисана одређена питања везана за свједоке под пријетњом и угрожене свједоке.

Иако Босна и Херцеговина није још увијек испунила све обавезе које је преузела потписивањем Конвенције УН

против транснационалног организованог криминала и Протокола за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и дјецом, мислимо да би се адекватнијом примјеном постојећих законских рјешења могли постићи бољи резултати у борби против овог облика организованог криминала. Стога је задатак државе у наредном периоду да предузме активности усмјерене на превентивне програме, на побољшање ефикасности и квалитета рада органа откривања и дјелотворности правосудних органа.

Abstract

In his work the author underlines that trafficking in human beings, as a specific form of criminal activity has been nowadays one of the top-tier issues engaging not only judicial structures, criminologists and sociologists, but also the public and media, that is mass-communication means. This is a form of, mostly organized, criminal activity with vast diversity of national and transnational content and characteristic. This phenomenon, by its nature, execution technique, goals aimed at, and multiple negative implications, especially on human rights protection field, represents a supra-national and supra-governmental negative social occurrence as it touches conscience and feeling of humanity of every human and the whole mankind regardless to the racial, ethnic, sexual, national, geographic, religious, political or other affiliation or belief. Therefore it is not surprising that significant international community's activity that resulted in drawing-up a series of the conventions, declarations and recommendations as to prevent and suppress this negative social phenomenon, was dedicated to this problem.

With regard to the fact that trafficking in human beings is evident on the territory of Bosnia and Herzegovina, as well as the obligation emerging from the conventions signed to incriminate all forms of behaviour that can be classified as trafficking in human beings, the author highlights that the RS Criminal Code adopted in 2000 included incrimination of "trafficking in human beings for prostitution purposes". This incrimination comprises only trafficking in human beings implying a sexual exploitation of a passive subject. However, the Criminal Code of BiH, which entered into force 31.03.2003 contains a couple of criminal acts comprising all kinds of behaviour implied in the international conventions by the notion of trafficking in human beings.

In the end the author stresses that trafficking in human beings is one of the most drastic forms of human rights and freedoms violation that requires vigorous actions on the side of the state on political and legislative field, as well as in the area of development of specialized bodies and structures for combating this form of criminal activity.